СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК — UKRAINIAN DAILY

РІК LI. Ч. 92. Джерзі Сиҭі, Н. Дж., четвер, 13-го травня 1943. — No. 92. Jersey City, N. J., Thursday, May 13, 1943. VOL. LI.

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ. ПЯТЬ ЦЕНТІВ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ АМЕРИКИ. Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел: У. Н. Союзу: BErgen 4-1016 4-0807 THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA. FIVE CENTS ELSEWHERE.

АМЕРИКАНСЬКА ПРОДУКЦІЯ ЛІТАКІВ ПЕРЕВИЩАЄ ЛІТАКОВУ ПРОДУКЦІЮ ЦІЛОГО СВІТУ

ВАШИНҐТОН. — В 1943 році ми випродукували втроє стільки літаків, що в 1942. Іншими словами ми випродукували в 1942 році 291 міліонів фунтів літаків, а в біжучім році випродукуємо 911 міліонів фунтів, згідно з теперішнім станом теперішньої продукції. Це означає, що ми продукуємо тепер більше літаків ніж усі держави світу. Ось таке заявив президент Рузвелт, додаючи, що такі вісти можна тепер поширювати, бо вони вже не поможуть ворогам, а хіба тільки їм добре дошкулять. Президент підкреслив ще й те, що тепер звернено особливу увагу на продукцію чотиромоторових бомберів, які потрібні для воєнних операцій проти „Осі" на довші простори, як теж до скорого перевозу вояків і матеріялів на далекі віддалі.

ІНВЕСТОВАНО ТРИ БІЛІОНИ ДОЛЯРІВ В ПОЛУДНЕВІЙ АМЕРИЦІ.

НЮ ЙОРК.—П. Карсон, голова комісії для заграничної торговлі при Раді для Заграничної Торговлі, заявив, на зборах Асошіейтед Прінтінґ Сейлезмен, що Злучені Даржави інвестували тепер три біліони долярів в Полудневій Америці. Ці інвестиції були вжиті головно на розбудову фабрик, доріг, залізниць та закуп і добування ріжних мінералів, потрібних для нашої воєнної індустрії. Такий спосіб інвестування капіталу, казав п. Карзон, це найкраща політика „доброго сусіда".

ДЕРЖАВА МУСІТИМЕ ЗНАЙТИ ПРАЦЮ МІЛІОНАМ БЕЗРОБІТНИХ.

НЮ ЙОРК. — На зборах Сейлс Екзекютивз Клаб заявив федеральний адміністратор робіт, ґенерал Флемінґ, що державні будови мусять забрати по війні цілу надвишку безробітних. По обчисленнях фахівців приблизно 6 міліонів людей стратять працю в летунських, корабельних та машинових фабриках, два міліони робітників відійде з праці федерального уряду, а сім і пів міліона жовнірів верне з армії. З цеї загальної суми безробітних, казав ґен. Флемінґ, приблизно пять міліонів зовсім перестануть працювати. Фармерство забере 2—3 міліони людей, торговля два міліони, знову два міліони найде працю при державних будовах, а решта остане без праці і ними мусить занятися держава.

43 ДЕРЖАВ ВІЗЬМЕ УЧАСТЬ В СВІТОВІЙ ХАРЧЕВІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ.

ВАШИНҐТОН. — Сткретар Стейту подає, що запрошення до участи в Світовій Харчевій Конференції, яка начне свої наради в Гат Спрінґс, Вірджінія, дня 18. травня приняли всі 43 запрошені держави. Ця конференція буде обговорювати такі справи як: причини і наслідки голоду, як краще можна зорґанізувати в світі продукцію та розділ товарів.

Конференція, як заповідають, матиме чисто дискусійний характер.

ПРИХОДИ ГОРОЖАН В БЕРЕЗНІ ПЕРЕЙШЛИ 11 БІЛІОНІВ ДОЛЯРІВ.

ВАШИНҐТОН. — Приходи з заробітної платні та з дивіденд перейшли в березні суму 11. біліонів долярів, як подає секретар торговлі Джонс. В місяці лютні цей прихід виносив тільки 9 біліонів. Надвишку в сумі двох біліонів пояснює серкетар тим, що в березні багато підприємств виплатило своїм шеровцям дивіденду.

ЗА ЗАГОСТРЕННЯ СЕНАТСЬКОГО ПРОТИСТРАЙКОВОГО ПРОЄКТУ.

ВАШИНҐТОН.—Виходить, що протистрайковий законопроєкт сенатора Коволі, що недавно перейшов в сенаті й зістав відісланий до палати репрезентантів, буде основно змінений, якщо перейде те, що запроєктовано в цій справі Конґресовим комітетом для військових справ. Законопроєкт сенатора Конелі кладе головну увагу на те, щоб уряд перебирав під свій заряд усі заводи воєнної продукції, якщо в них вибухне страйк. Під тим оглядом він затверджує розпорядки президента, видані в справі перебрання під заряд на підставі його надзвичайних повновластей. Та новий проєкт звертає своє вістрє в іншу сторону. Він передбачує в першу чергу кари на тих, що вийдуть на страйк, на провідників страйкарів і на юнії.

ДЕРЖАВНИЙ ПРОКУРАТОР ОСТЕРІГАЄ ЮНІЇ ПЕРЕД ЧУЖИНЕЦЬКИМИ ВПЛИВАМИ.

НЮ ЙОРК. — На зборах Юнії Текстильних Робітників державний прокуратор Бидл, зазначив, що юнії є між іншим демократичними виховними установами для своїх членів, як такі казав він, вони повинні ширити тільки американські ідеали, а не підлягати чужинецьким впливам.

Коли запитали його, які саме впливи він має на думці, Бидл відповів: „Комунізм і фашизм".

Британський Премієр Винстон Чорчил Прибув до Білого Дому на Наради

ВАШИНҐТОН. — Несподівано прибув до Вашинґтону премієр Великої Британії, Винстон Чорчил, на важні воєнні наради. Разом з ним прибуло велике число військових і цивільних фахівців. З цього догадуються, що предметом нарад в Білому Домі буде інвазія Европи, як теж назначення спільного начального вождя Обєднаних Держав для дальших воєнних операцій. Як кандидатів на цей пост британська преса згадує американського начальника ґенеральної булави ґен. Маршала та ґен. Айзенгавера — командуючого військами в Африці. Рівнож згадують як кандидата ґен. Аліксендра, команданта 18. британської армейської ґрупи в Африці.

В нарадах візьме участь теж Е. Бенеш, президент чехословацького уряду. Чорчил буде весь час гостем президента Рузвелта і житиме в Білому Домі.

Догадуються, що справа допомоги совєтській армії теж буде взята під обради. Як заявив секретар маринарки Накс, по заняттю Африки буде звільнене велике число кораблів Обєднаних Держав, які буде можна вжити для воєнних достав совєтській армії.

ЯКІ БУДУТЬ ВОЄННІ ОПЕРАЦІЇ НА ТИХОМУ ОКЕАНІ?

ВАШИНҐТОН. — Дехто думає, що ширші воєнні операції на Тихому океані начнуться тепер скорше, як цього загально сподіваються. Недавні відвідини в Вашинґтоні ґенералів Шенолта та Стилвела, командуючих в Хінах та Індії, кажуть надіятися, що ця частина фронту теж скоро буде орухомлена.

25,000 ПОЛОНЕНИХ ПЕРЕВЕЗУТЬ З АФРИКИ ДО ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ

ВАШИНҐТОН. — Для великого числа полонених німців та італійців, що попали в руки американської армії в Африці, вже готують тут великі табори. Німців будуть тримати окремо від італійців — бо ці союзники не дуже то годяться з собою. Наразі перевезуть до Америки до 25 тисяч тих полонених.

ЛІТАКОВІ ПОЛЯ НА ОКЕАНІ ПРИСПІШАТЬ РОЗВІЙ ЛЕТУНСТВА

ВАШИНҐТОН. — Пенсилвенія Сентрел Ерлайнс предложила проєкт будови трьох летунських піль на середині Атлянтику, на шляху між Британією і Злученими Державами. На тих полях будуть могти літаки, що будуть перелітати океан, набирати газоліну, а пасажири відпочивати в збудованім для цеї цїли готелю. Ось той проєкт, який, як заповідають, буде цілком певно здійснений, зробить свого роду революцію в комунікації Америки з світом, а в першу чергу з Британією і Европою. Одно таке летунське поле коштувалоб біля десять міліонів долярів. Над тими плянами працював Едвард Р. Армстронґ, інжинір з Філядельфії, щось біля десять років, уліпшуючи весь час отсей свій винахід.

БУДЕ МАБУТЬ ЗЛАГОДА З МАЙНЕРАМИ ТВЕРДОГО ВУГЛЯ

НЮ ЙОРК. — Поправилась ситуація в вугільній кризі. Заповідають, що заки мине перемиря таке дійде до згоди в справі платень для майнерів, що працюють в копальнях твердого вугля. Таке наступить теж, як надіються, і в копальнях мягкого вугля.

Норвезька Церква Проти Набору Робітників

СТОКГОЛЬМ. — Норвезька церква вислала наставленому німецькою окупаційною владою премієрови Відкунови Квіслінґови протест проти насильного набирання норвезьких робітників на роботи коло німецьких фортифікацій.

Протест підносить факт, що премієр Квіслінґ нібито видав декрет про мобілізацію робітників, але на ділі він силою асентерує робітників для німецьких воєнних робіт, на котрих норвежці мають працювати під німецькими командантами піддані німецькій військовій юрисдикції.

Протест звертає Квіслінґови увагу на факт, що закон про мобілізацію робітників противиться гаґській конвенції, а далі на те, що він порушує грубо національну гордість й ставить робітників у важкий конфлікт з власною совістю. Церква теж висказує побоювання, що ввиду воєнного стану між Німеччиною й Норвеґією заходить небезпека, що затягнених на роботи норвежців будеться вживати до військових операцій або до діяльности, яка має воєнне значіння. Протест кінчиться закликом до премієра перестати заставляти норвезьких громадян до служби, яка суперечить з їх совістю й почуттям справедливости.

ЗАВОДЯТЬ ПО РЯТУНКОВИХ ЧОВНАХ ДЕСТИЛЯРНІ ВОДИ

ЛОНДОН. — Британський уряд подав парляментови звіт про заходи облекшити долю моряків, що рятуються по морських катастрофах рятунковими човнами. Від довшого вже часу велися розсліди над тим, як зарадити на недостачу води, від якої такі люди найбільше терплять. Тепер придумано дестилярні для дестилювання морської води й роблення її доброю до пиття. Британське міністерство воєнного транспорту вже почало постачати рятунковим човнам таку машину до дестиляції води, яка працюючи по 10 годин у день може переробити для 40 осіб два рази стільки води, скілько рятункові човни тепер беруть зо собою.

ДУХОВНИК ПОТІШАЄ РАНЕНИХ ВОЯКІВ. Вояки, що стоять у ряді по лівій стороні, це ранені, що ждуть на літак-амбулянс, що має їх відвезти до полевого шпиталю. Особа, що розмовляє з вояком, що має перевязану голову, це полевий курат, священик, що додає раненому отухи.

ОПІР ВОРОГА, ВІДТЯТОГО НА КАП БОН, ЗАЛОМЛЮЄТЬСЯ

АЛІЯНТСЬКА ГОЛОВНА КВАТИРА В ПІВНІЧНІЙ АФРИЦІ. — Британські панцирні війська, поступаючи обома берегами півострова Кап Бон, замкнули вихід з півострова. Зорґанізований відпір ворога властиво вже зовсім заломався. Ворог здається масово, такщо за короткий час у руках британців найшлося 20,000 нових бранців. Здається, що війна в Африці не може потривати багато годин довше.

Число всіх італійських і німецьких бранців, взятих тут у полон, виносить понад сто тисяч. Аліянтська команда обчисляє, що до скінчення цеї кампанії число бранців буде виносити коло 130,000 вояків.

Замітною подією кампанії вважають здачу німців на схід від Заґуану. Німецька команда попросила французів дозволу на здачу. Французи відповіли, що згідні на неї під умовою, що ворог здасться безумовно й не знищить воєнного матеріялу, а передасть його французам. Ворог згодився. Взагалі всі звертають увагу як на замітний факт, що німці, котрі билися добре навіть проти переважаючих сил у Польщі, Франції й Греції, тепер піддаються громадно, часто цілими компаніями, з усіми припасами поживи й амуніції. Декотрі з них машерують, даючи аліянтський знак перемоги („V").

По цілім Тунісі ославлена армія Гітлера, зложена за його словами з непереможних надлюдей, перемінилася нині в здесперовану юрбу, котра рятує своє життя втечою на горби півострову Кап Бон й здається тисячами. Кажуть, що горді колись німці зовсім не різняться нині від погорджуваних ними італійців. Бранці люблять говорити: „Нам нині капут!" З німецької імперії в Тунісі остали́ся нині тільки оточені колючими дротами табори, повні німецьких бранців, і велике число німецьких воєнних цвинтарів.

БРИТІЙСЬКИЙ МІНІСТЕР ЗДАЄ ЗВІТ З ТУНІСЬКОЇ КАМПАНІЇ.

ЛОНДОН. — На тайному засіданню палати громад британського парляменту складав звіт з туніської кампанії заступник премієра Клемент Р. Атлі. Промова малювала велику аліянтську перемогу. Не дивлячися на величину аліянтського успіху, кошти кампанії були розмірно не великі. Перша британська армія втратила в цілій кампанії від 17. квітня до тепер 8,400 вбитих, ранених і пропавших, восьма армія 2,400 вояків, підчас коли ворог до 5. травня втратив 50,000 вояків, а число його втрат зростає далі кольосально просто з кожною годиною.

Атлі хвалив ґенерала Айзенговера, начального команданта аліянтських військ у північній Африці, за його справне командування, а головно за те, що він переробив свої війська, зложені з найрізніших громадян і рас, в одноцілу й знаменито скоординовану армію. Він описував важке положення ворожих військ на півострові Кап Бон: „Вони мають перед собою наші переможні війська, над собою нашу повітряну силу, а поза собою лише береги й море, опановане нашими морськими й повітряними си-

Цими словами Атлі видимо натякував на те, що відворот ворожих військ морем з Африки до Сицилії неможливий. Як тільки війська всядуть на човни, аліянтські літаки й кораблі бють по них і човни топляться або вертаються до берега.

ДЕ РОМЕЛЬ?

БЕРН. — Німецька головна команда подала комунікат, що маршал Ромель, командант побитих німецьких військ у Африці, не находиться в Тунісі, але перебуває вже від двох місяців для порятування здоровля в Німеччині. Мовляв, Ромель захорів колись на малярію, але не скінчивши лікування, вибрався на кампанію до Африки. У березні цього року Гітлер і Мусоліні приказали йому покидати Африку.

До Каїра наспіла вістка з Крети, що Ромель відвідав там ґенерала Гартера, команданта німецької дивізії, та конферував з ним видно в справі оборони Балкану.

СПЕКУЛЯЦІЇ ПРО ІНВАЗІЮ.

ЛОНДОН. — Донесення, що американські війська вже висаджено на острові Кипрі, що лежить у східній частині Середземного моря, пояснюють тут як спекуляції Европи про питання, звідки почнеться інвазія Европи. Чутка, що на державних будинках Кипру повівають попри британські ще й американські прапори, каже догадуватися, що Аліянти задумують почати інвазію Европи, добуваючи грецькі острови на Єгейськім морю.

СТАН ОСТОРОГИ В ПІВДЕННІЙ ІТАЛІЇ.

БЕРН. — Італійський уряд видав декрет про заведення стану надзвичайної небезпеки на півострові Калябрії, себто найдалі на полудне висуненій частині Італії. Цивільне населення евакуується і ставиться поспішно фортифікації.

"SVOBODA" (Ukrainian Daily)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays and holidays by the Ukrainian National Association, Inc., at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

Письменний текст оголошення має бути в адміністрації 48 годин перед появою числа, в котрім оголошуючий хоче мати своє оголошення.

За оголошення редакція не відповідає.

З Канади належить посилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

За кожну зміну ядреси платиться 10 центів.

Адреса: "SVOBODA", P. O. Box 346, JERSEY CITY, N. J.

ЩУПАЮТЬ ПІД ОБЛУДКУ

Останній конґрес американського студентського союзу, що відбувся оноді в Ню Йорку, поставив рубом справу становища до комуністичних і фашистівських орґанізацій. Становище цього студентського тіла має ширше значіння, бо воно підчеркує маркантно також відношення до комунізму й фашизму збоку всего американського громадянтва.

Можна це сказати певно без натягання арґументу, бо зформулувати це відношення до трьох головних течій сучасности помогла молоді пані Елінор Рузвелтова, котра щоправда все цікавилася студентськими й молодечими орґанізаціями, але властиво належить до старшого громадянства. Питання поставили на порядок дня самі комуністи, предложивши резолюцію за єдність між робітничими ґрупами Анґлії, Америки й советів. Студенти відразу виступили проти цеї резолюції, кажучи, що американський робітничий рух йде по лінії демократичних установ, підчас коли робітничі юнії в советському союзі не звертають уваги на демократію. Пані Рузвелтова тоді показала ще відкритіше, в чому саме американці розходяться з комуністами в Америці: американці, хотячи суспільних перемін, стараються їх перевести демократичним способом у рамах демократії. Комуністи інакшими способами. В Америці співпраця між ґрупами, з котрих кожна визнає так відмінні засади, неможлива, хоча американці можуть найти основу для порозуміння з молоддю советської Росії.

Коли пізніше пані Рузвелтовій ставили з комуністичного боку ще дальші запити, вона пояснила ширше, чому саме демократичній молоді важко співпрацювати з комуністами. Вона показувала на поведінку супроти неї самої комуністичних членів Американського Студентського Союзу: „Вони очевидно мають право бути комуністами”, але вони до цього не признавалися аж до німецько-російського розриву. Тоді вони заявили пані Рузвелтовій, що тепер мовляв ми можемо разом співпрацювати, але, каже вона, вона вже втратила до них довіря.

Ще сильніше маркує це американське наставлення до політики американських комуністів американський публіцист Джордж П. Вест у ліберальнім тижневику „Ню Републик”. Навязуючи до факту, що Гарі Бриджес, відомий провідник юнії моряків, укривав свою приналежність до комуністичної партії, але, все йшов за партійною політикою, виступав проти „імперіялістичної” війни й піддержував авіяційний страйк, тощо, Вест каже, що лібералі можуть співпрацювати з комуністами тільки тоді, коли комуністична партія видасть офіціяльну заяву, в котрій признасться до політики конспірації й тайности, покаже, чому вона цеї політики державася, а потім її публично осудить і відпекається на будуче.

Іншими словами, демократія признає громадянам широку свободу, але рівночасно з тим вона накладає на них обовязок поступати з громадянством відкрито, чесно, явно.

В імені цеї відкритости політики такі слова правди мусіли бути сказані недемократичним течіям, чи тепер чи в четвер.

ЗАТВЕРДІТИ!

В цілому таборі Аліянтів величезна радість спиводу перемог в Тунісі. Зокрема радіють серця американців, коли вчитуються, як то перед їхніми синами складали зброю горді, ніби непереможні німецькі ґенерали. Що це піднесло високо мораль і гордість американського вояка, то щодо цього не може бути ніякого сумніву. Це природне. Але теж високо цінне у те, що все те принято американським військом з повагою і достоїнством, навіть з людкістю, хоч з повною рішучістю. А ця рішучість проявлялась в тих двох історичних словах: „Безумовна здача”. Вжив їх наш президент, але вони відомі в американській історії. Вони рішили свого часу про обєднання Америки і її розквіт. Вони тепер будуть вжиті для цілого світа. І будуть подиктовані ворогам ще не при одній нагоді, подібній до тої, що тепер сталась у Тунісі, поки вся та війна не закінчиться одного дня цілковитою здачою головних махерів і виновників цеї світової різні й траґедії.

Саме те останнє заставило воєнного знавця, Генсона В. Болдвина, сказати дещо про того американського вояка, що має цього доконати, себто довести до остаточного закінчення війни в такий спосіб, як це йому наказано начальним вождом нашого краю.

Але американський вояк, як от в Північній Африці, вже не новик, а обізнаний з модерною війною. Та проте, ось той наш добрий вояк, каже Болдвин на підставі своїх власних помічень, як і тих, що їх набрав з розмов з офіцирами, ще не дорівнює вцілости вправленому у воєнному ділі та сильно здисциплінованому німецькому воякови. А це важне, бо Німеччина, каже Болдвин, не зважаючи на свої прогри і втрати, ще має до розпорядимости величезні сили добрих вояків. Ось тому, щоби перемогти, американські вояки мусять ще дечого навчитись, а дечого позбутись, щоби бути нарівні з німецьким вояком щодо вишколення, витривалости і карности. Цього, каже Болдвин, вояк ще потребує, а якщо це не станеться, то війна продовжиться, а так моглаб бути скінчена скорше, навіть далеко скорше. Та треба памятати, що колиб вона не скінчилась, то буде вона дуже люта, крівава. Така, що навіть у теперішню пору нашого триюмфу, не можемо сказати про дальший її хід нічого іншого, а тільки те, що вона вимагатиме далі, як казав британський премієр Чорчил, крови, поту, праці й сліз.

А так є, що не зважаючи на ось такі обставини, американський вояк є ще далі „мягкий”, себто такий, якою назагал є теж і ціла американська суспільність. І наш вояк не є ще цілим серцем у війні, каже Болдвин, але тільки частинно. І не має ще тої повної рішучости, якої треба у цій великанській боротьбі. Та це мусить одначе зникнути. В першу черґу у вояка, а далі в цілої суспільности.

Ось таку науку виносить Болдвин попри наші триюмфи з воєнної кампанії в Північній Африці. Завваги ці слушні, бо рахуються з дійсністю, з тим, що треба нам обовязково ще зробити, щоби приспішити нашу перемогу.

Микола Чубатий.

Чи Можливе Вже Нині Відчуження Західних Українців від Східних?

Чому таке питання?

У статтях „Яким Шляхом Може Дійти Український Нарід До Власної Держави?” я заторкнув, що заокеанські українці відносно української справи в Европі в найліпшій вірі та внайщирішім бажанні помогти своїм европейським братам можуть помилятись тільки тому, що не знають духових струй, що нуртували серед українського народу в останніх часах перед теперішньою війною. Може найважнішим мотивом, що склонював багато заокеанських українців займати становище, що в крайній остаточности „краще українцям бути разом, який не був би політичний уклад повоєнної Европи”, була журба, що дальше розділення кордонами українського народу впродовж наступних десяток літ, може витворити серед західних українців цілком інші духові заінтересування та вкінці довести до поділу українського народу на два народи. Тому ніби краще бути разом навіть серед найгірших обставин.

В засаді і це арґумент немаловажний. Та таке міркування виходить напевно з браку віри у національну та соборницьку свідомість українських мас Західної України під теперішню хвилину. Ця соборницька свідомість була дійсно доволі слабка перед першою світовою війною. Ще остатні скреготи незіграння східних та західних українців бували в часі визвольної війни. Та вони зовсім зникли за тих двацять літ неволі під чужою займанщиною, коли йде про Західну Україну та европейську еміґрацію. Навпаки, серед західно-українських мас туга за соборністю була така вже великанська, що її ніхто не потрафить заглушити. Це є річи, яких ні написати, ні вичитати з листу чи ґазети ніхто за океаном не міг. Це були вже ті душевні струни, що їх тільки можна було на рідній землі відчути, це є ті інпондерабілія української національної духовости, що їх ні зважити, ні змірити, ніхто не потрафить.

Колиж так є, що вже немає ніякої, абсолютно ніякої, небезпеки, щоби західні українці впродовж кількадесять літ життя, відділеного від східних українців, могли перетворитися в окрему західно-українську націю, то відпадає цей арґумент журби заокеанських братів, а українському народови треба вже нині йти найкоротшим шляхом до власної держави, до ідеалу кожної нації, хочби й на частині української території, коли неможливо серед тих політичних обставин приступити до реалізації кінцевої цілі українського народу, до створення незалежної та соборної української держави.

Заокеанські брати натомість не числяться, видно, з нинішньою советською дійсністю, відомою їм теж тільки з преси та книжок, а не обсервуючи її з близького сусідства. Дехто стоїть ще нині під вражінням поважних національних осягів з часу українізації „в Східній Україні в роках 1922—1930. Дарма, що потім прийшов у відношенні до українства режім, що не то, що немає нічого спільного з демократичною формою життя, але своїми методами поступовання супроти українського народу далеко перейшов окричаний колись царат. Та советська дійсність, якщоб була пристосована до цілого українського народу впродовж кілька нових десяток літ, готова пхнути цілий український нарід „разом зібраний”, [illegible] до становища етнографічної маси, якою він був сто літ тому та яких взори маємо ще нині на москвофілах та збаламучених комуністах українського роду в Америці. Ця советська дійсність в Україні є всилі відсунути можливість створення української самостійної держави на яку нову сотню літ або й більше. Таке моє переконання, добуте не тільки життєвим досвідом, але теж історичними студіями, дарма, що маю фанатичну віру у національну життєздатність українського народу.

„Галичани та Закордонці” сперед 1914 року.

Хто з нас не тямить такої назви для західних та східних українців з часів перед першою світовою війною? Консервативна інтеліґенція гляділа на українців спід Росії як на „закордонців”, як на півмоскалів. Тільки деякі поступові люди мали звязки з нечисленними інтеліґентами зі Східної України, але це були звязки кволі, майже екзотичні. Придніпрянця приймали в українській інтеліґентській хаті щиро; з якоюсь романтикою, немов заглядали, чи йому спід шапки не вилазить козацький оселедець, але не вважали його таким самим українським рядовим громадянином, що мав би право говорити також про місцеві українські справи, як про частину всеукраїнських справ. Навіть проф. Грушевський, походженням зі Східної України, не набув його вповні в Галичині, дарма, що прожив тут половину свого зрілого та найбільше творчого життя та мав великий вплив на виховання молоді. Мірилом того відчуження були аж надто рідкі подружа західно - українських людей зі східно-українськими.

Маси то таки дивилися на себе як майже на чужих людей. Відомо, що галичани називали українців з Росії не інакше як „москалями”. І навпаки ніхто не дивився на східній Україні на західного українця інакше як на „австріяка” або „ґаліціяна”. Можуть це засвідчити перші українські військові відділи, що їм судилося стати на східній Україні до соборної української праці.

Вже світова війна проломила перші леди.

Поява в Галичині українців в шинелі жовнірів царської армії та їх культ для Шевченка проломив перші леди серед українських мас; вони побачили, що є москалі та москалі, що не кожен у шинелі царського вояка — це москаль. Тисячі випадків розповідали про поміч та прихильність „тих москалів” в часі окупації Галичини росіянами. Так само пізнавали українські вояки царської армії, що в Галичині живуть не австріяки, тільки такі самі українці як вони.

Так само галичани, яких війна кинула на територію Росії, мали нагоду переконатися на власні очи про величезну ріжницю між москалями та українцями. Галицькі полонені багато оповідали про українців по цілій Росії, навіть на Сибіру та про їх ріжницю від москалів. Пізнання східних українців на місці зробило особливо великанський вплив на галицьких москвофілів, що їх тисячі потягнули за відступаючою царською армією на схід. Там доперва на українській та московській землі пізнали вони свій український нарід, якого не могли найти в дома. Тисячі простих та освічених москвофілів вернуло з тої „вимріяної ними одної Росії” українцями, якими не могли стати в дома впродовж десяток літ.

Пізнання в галицьких українцях таких же самих братів відкривало серця полонених російської армії в Німеччині та Австрії на їх національний вплив. Вони радо приймали національну освіту від своїх братів галичан. В часі першої світової війни західні та східні українці приступили перший раз до спільної праці для соборної України в орґанізації Союза Визволення України. Правда очолювали його східні українці, але праця велася силами теж західних українців.

Українське соборництво може не на лопотячих на вітрі своїх прапорах, але в душах вписали. Українські Січові Стрільці, що творячи військову одиницю по стороні Австрії, по правді за Австрію не боролись, бож соборницька віра була відразу положена в ідеольоґію українського стрілецтва.

Національна революція в Росії 1917 та „нашествіє галичан на Київ”.

В історії українського народу вже був раз період величезного впливу західних українців на придніпрянську Україну; було це на переломі 16-го та на початку 17-го століття. Десятки освічених західних українців, здебільша вихованків школи та духа львівського Ставропиґійського Брацтва переносилося над Дніпро та там розпочали дуже живий культурний український рух над Дніпром. Західним українцем був гетьман війська запорозького Петро Конашевич Сагайдачний, митрополит Борецький, печерський архимандрит Плетенецький, Захарія Копистенський вчений історик, ректор брацької київської школи Сакович та десятки інших самих інтеліґентних людей, що вповні опанували та надавали провід усьому українському національному житті над Дніпром. Сучасники тай за ними модерні історики назвали цей наплив західно-українських культурних сил над Дніпро „нашествієм галичан на Київ”. Це був очевидно величезний доказ українського соборництва вже перед триста літами.

Дуже подібний процес повторився також 1917 року та в наступних роках, коли в Росії вибухла революція проти царату за волю та скоро поплила двома струями, одною як соціяльна революція та другою як національна революція підбитих Росією народів проти Московщини. Бурун національної революції був таки найбільше потужний в Україні. Скоро черґувалися за собою домагання спершу автономії, потім федеративної держави, творення власного уряду та армії, вкінці проголошення повної незалежности Української Народної Републики, щоби рівно по році проголосити злуку обох самостійних українських републик в одну соборну [illegible] републику, 22. січня 1919. Це події, що заворотно скоро пересувалися одна за одною; вони значили державне відродження українського народу. Це зовнішні події, але моторична сила тих перемін була закрита. Ніде правди діти, що велика її частина спочивала в праці західних українців, у куди більшім відношенні, ніж вона малаб бути відносно до величини Західної України та числа її населення.

Куди не поглянеш, зазначувалася праця західних українців, в урядах, у війську, в наукових установах, тощо; на кожнім полі галичани несли звичайну, але заразом і великанську роботу у національно-державній праці над Дніпром. В додатку це був елемент національно певний, статичний у протиставленні до плинного характеру та зміни орієнтацій поважної частини східних українців. Пригадаю тільки, що Корпус Січових Стріульців був найпевнішою ґвардією кожночасного уряду України над Дніпром. Це був твір синів галицької землі.

(Продовження буде).

ЗАРУЧИНИ

ЕТЮД

І. БІЛОУСЕНКА.

3)

Скільки мук пережив він у той вечір, скільки тяжких, сердечних мук! Він почував, що Галина Марківна безконечно дорога для нього, але не міг нічим виявити свого почування. З болем у серці бачив він, як залицялись коло гарної панночки інші паничі, що були й не кращі за нього, але більше вдатні до залицяння, танців, жартів, — і він не міг змагатись з ними. Часами й він підходив до неї, балакав з нею і вона була приязна з ним так само, здається, як і з іншими, але він добре тямив, що не звернути йому на себе її уваги...

Не в такому настрою повертався Павло Данилович від наблюдателя, як колись. Йому було тяжко, невимовно болячо. Він песимістично доводив собі, що він ні до чого не здатен, що не може досягти і обороняти свого щастя, що нічого йому і жити такому на світі; він зневажав самого себе, навіть гидував собою.

По якімсь часі знов побачив він наблюдателеву дочку, але й ця зустріч мала тіж самі наслідки. Тоїж зими після нового року Галина Марківна віддалася за йогож таки товариша і він мусів затаїти в собі на віки своє невдале почуття.

Три роки минуло з того часу. Він силкувався забути свою нещасну пригоду. Але часто в клясі, коли він механічно викладав ученикам своїм яку небудь аритметичну справу, перед очима його так і промайнуть бувало чорні, блискучі, з іскрами сміху оченята. І дарма силкуються тоді бідні ученики зрозуміти аритметичну тайну; не багато в той день понесуть вони відомостей до дому.

Але за три роки пишний образ красуні встиг таки зблідинути в душі хлопця. Він потрохи втягався в життя, несвідомо переймався тими самими думками, якими жили і всі наокруг нього. Яких небудь сталих потягів до ідеальних інтересів у нього не було, то й процес цей скінчився дуже натурально і без жадної боротьби. Петро почав гадати про те, що час уже йому шукати парохії та дружини. Так інші роблять, так мусить робити і він.

Недавно зустрівся він на якімсь вечерку з Софією Терентєвною, до якої він тепер приїхав сватати́сь. Вони ледве сказали одно одному кілька слів, і самі ніколи не гадали, що може доведеться їм укупі вік звікувати. І цього, певна річ, не булоб ніколи, колиб не заїхав наш панич випадково до сусідки матушки, що мала дуже велику охоту всіх сватати, і колиб та матушка отсе не привезла його сюди.

— А ваш настоятель уже обсівся? — перепинив його думки господар, щоб бути ввічливим та розважати гостя.

— Та вже, здається... У нас усі вже обробились, — відповів той.

— Клопоту тепер з тим господарством, клопоту такого, що й не обженешся, а чи велика користь з того — спитаєте? — розважав далі господар. — Чи повірите, по два злоті дають мені за пшеницю! — звернувся вже він до батюшки.

— Та я сам продав на тім тижні по золотому просо! — заметушився той. — Отсе так! Догосподарювались!

— І то ще добре, чекайте, що воно буде ще! — песимістично завважав господар і поглянув на двері. — Чому це й досі ніхто з жіноцтва не виходить до салі?

Матушки, що привезла сватати панича, теж не було в салі. Вона скоро вийшла в жіночі апартаменти оповістити кого слід про головну мету свого приїзду.

— Здрастуйте, Лукіє Степанівно! — віталась вона з господинею. — На силу отсе зібрались до вас. Вибачайте, що так довго не були! Самі знаєте, що за всяким клопотом не завсіди й можна. Та за те ми тепер не самі приїхали: привезли вам і гостя...

— Якого? — ніби недбало питала Лукія Степанівна, цілуючись з гостею.

— Гарного панича — „окончившого”! — промовила гостя, поглянувши на господарську дочку, що теж була тут. Панночка не то здивовано, не то злякано подивилась спершу на гостю, після на маму.

— Спасибі вже на тому, що й самі не цураєтесь нас! — вимовила господиня з більше солодкою приязню в голосі.

— А ти, Соню, чому не привитаєшся з Наталією Федорівною? — звернулась вона до дочки, що не могла ще отямитись від несподіваної звістки.

— „От і знов... Починається!” — промайнуло в голові дівчини.

— Здорова, Соню! Якже ти погарніла! Як ягідка доспіла, — натякнула гостя, напів прихильно, напів лукаво дивлячись на дівчину.

— Вибачайте, Наталіє Федорівно, що ми такі як куховарки засмальцьовані, — перебила господиня. — Ми вже, коли ласка ваша, одягнемось трохи задля гостей.

— А, одягайтесь, одягайтесь! Я вам заваджати не буду! Піду хіба послухаю, про що наші старі гомонять.

— Ну, Соню, — почала мати, коли гостя вийшла, — хвалити Бога, трапляється чоловік, то й треба його держатись. Бач, відбила людей своїм вередуванням, та й не дуже тепер заглядають до нас. Коли й цему відмовиш, то й не загляне вже ніхто. Світи тоді сивим волосом до самої смерти.

— Та хібаж, мамо, тільки й щастя, щоб вийти заміж? Та краще вже цілий вік так бути, ніж з нелюбим жити!

— Говори своє! — перебила мати. — Щож ти будеш сама робити?

— Яж просила вас, мамо, пустіть в сільські учительки, не завязуйте мені віку своїми руками!

(Дальше буде).

ВИЛКІ ПРО СВОЮ СВІТОВУ ПОДОРОЖ

(Це є друга з двох статей про нову книжку Венделя Вилкі, „Один Світ", щойно виданої Симоном Шустером).

(Огляд нових книжок: Пише Стефан Пірс).

Вендел Вилкі, бувший республиканський кандидат на президента, висловив переконання, що Америка може і повинна як союзник працювати з Советською Росією підчас війни і вчасі миру. До цього заключення він прийшов після недавних відвідин Советського Союзу. Він був першим американцем, який побачив тайни советської военної та мирної економіки, які звичайно пильно охороняються.

Вилкі виявляє дуже ясно своє відношення до питання співпраці з Росією підчас і після війни в своїй новій книжці „Один Світ". Він тої думки, що всі американці повинні старатися ліпше розуміти Росію та її широкі проблеми. Він думає, що то не буде ні в якому разі підтримкою комунізму в Америці, як Америка працюватиме з Советами.

„Я поїхав до Росії", каже Вилкі, „щоби для себе самого знайти відповіди на актуальні питання, поставлені нашій генерації в Америці з цього простого факту, що Советський Союз істнує, чи це нам подобається чи ні.

„Я думаю, що я знайшов деякі відповіди, що бодай мене задоволяють.

„Перше, Росія є ефективним суспільством. Воно працює. Воно має життєздатну вартість. Історія советського спротиву Гітлерови була вистарчальним доказом цього для більшости з нас, але я мушу признатися відверто, що перед поїздкою до Росії я не був готовий вірити тому, що пізнав про її силу, як передові організації мужчин і жінок.

„Друге, Росія є нашим союзником у війні. Росіяни ще більше почули на собі силу Гітлера ніж британці і витримали пробу знаменито. Їх ненависть до фашистської та нацистичної системи є глибока і гірка. Під впливом цеї ненависти росіяни вирішили покінчити з Гітлером та знищити нацизм в Европі і в світі.

„Трете: Ми повинні працювати з Росією і після війни. Во всякому разі мені так здається, що без того не буде сталого миру".

Вилкі каже, що все, що він бачив в Росії посилило його переконання, — почнаючи зі Сталіна аж до вояків на фронтах та робітників на фабриках, а понад усе, самий російський нарід.

В своїй новій книжці Вилкі передає деякі зі своїх розмов з визначними офіцийними особами, включно зі Сталіном — советським премієром, про які він досі мовчав. Тим, хто боїться „большевицької примари", він каже так:

„Багато поміж демократами бояться і не довіряють Советській Росії. Вони бояться деструктивного нарушення економічного порядку. Такий страх є проявом слабости. Росія ані не зїсть нас, ані не спокусить. Ми повинні памятати, що наші демократичні установи і наша свободна економіка можуть стати слабими тільки завдяки нашим зловживанням та помилкам у практиці. Найкращою відповіддю комунізмови є — живуча, енергійна, безстрашна демократія, економічна, соціяльна і політична. Все, що маємо робити — це триматися свого і працювати згідно знашими власними ідеями. І тоді ті ідеї не будуть у небезпеці.

„Ні, ми не маємо чого боятися Росії. Нам треба навчитися співпрацювати з нею проти нашого спільного ворога — Гітлера. Нам треба навчитися працювати з нею після війни. Бо Росія є динамічна країна, життєздатне нове суспільство, сила, якої не можемо оминути в будучому світі".

Common Council For American Unity.

Взиває Американських Поляків до Чину

Американський поляк, адвокат Станислав А. Ґутовскі, кандидат на уряд цензора в польській допомоговій організації „Звйонзек Народови Польскі", подав причини, чому він приняв кандидатуру на той найповажніщий уряд в найбільшій польській організації, виступаючи тим самим і проти того, щоби надалі був цензором Светлік, висока шишка в польсько - американському життю. Говорив він між іншим таке:

„Уряд, про який стараюся, є великою почестю, але є теж відповідальністю і обовязком. Виконати цей уряд з хісном для Польщі й Звйонзку, то немалий труд... Був я вояком американським і був я також польським вояком, але ніколи не старався за ніякі публичні уряди. Що я давав громадянству, то це був мій обовязок, щоби будувати кращу будучину для усіх... Не дурю себе тим, що я кращий від кожного кандидата. Та вже днесь заявляю, що колиб воля народу вибрала мене цензором, то споняючи той уряд зроблю все, що тільки може офірувати сумління справжнього поляка".

Потім нагадує Ґутовскі, як він боровся в польській армії, та як вернув до Америки, що в ньому діялось, коли приглядався тому, як урядники „найбільшої в світі польської організації" відвеслися до долі Польщі. У звязку з тим він казав таке:

„В жовтні 1939 року був я на зібранню Американської Ради Польонії. На тім то зібранню впали слова її президента Светліка, що „право нейтральности не дозволяє американській Польонії на чинну акцію вкорисіть Польщі". І радив, щоби збирати гроші на ратунок... Не сказав тоді Светлік, що треба боронити духа народу і тому на тому соймі я його перший раз заатакував, хоч він говорив з вигідного крісла невтральности, а я говорив з твердого становища поляка... Давніще виправдував себе президент невтральністю, але тепер і той пункт відпав. Та він винайшов собі другий. Сьогодня Злучені Держави воюють за демократію, воюють за свій край, воюють також за Польщу. Ми тільки будьмо льояльні, а вона заповнить Польщі свободу... Та мусимо памятати, що можемо мати полк героїв, та як провідник того полку буде недотепою або боягузом, то полк вибють за пять минут... Брак нам ініціятиви і сильної волі. Та вина, що спадає на одного, спадає на нас усіх... Треба собі вже раз сказати, що п. Светлік то такий поляк, що не доріс до проводу Американською Польонією... Щодо моеї скромної особи, то заповідаю, що не уступлю. Можу програти, але програю з честю. Але зі мною і ви програєте, бо невтральна перемога зажене нас в багно бездіяльности для Польщі і для нас самих тут в Америці... Як кандидат на найвищий уряд у Звйонзку не обіцяю вам ніяких чудес, і ніяких джаобв, а тільки обіцяю вірну службу Польщі й Звйонзкови".

Таке передає нюйорський „Нови Сьвят" з 11. травня 1943 р.

НІМЦІ РАБУЮТЬ ЧЕХОСЛОВАЧЧИНУ.

(ОНА). — Чехословацький уряд в Лондоні каже, що має вістку про те, що німці так ограблюють чехословацький нарід, що люди вже дихати не можуть. В першу чергу німці вивозять з Чехословаччини все, що на їх думку їм може придатися при виробі военного знаряддя. Наприклад, залізо, дзвони, мідь і всякого роду машинерію. Крім того вилапують фізично здорових чехословацьких робітників і також висилають їх до Німеччини на роботу.

Останніми тижнями німці взялися на спосіб і стягають з чехів податок за те, що вони не служать в німецькій армії. Цей податок виносить досить поважну суму і чехи вже починають нарікати, що німці не мають права стягати з них податку. Але ніщо не помагає. Німцям треба грошей і вони не зважають на ніякі протести. Німці взагалі понакладали в окупованих ними краях великі податки і друть з людей останню сорочку. В Польщі, наприклад, вже дійшло до того, що люди цілком не можуть виплатити податків платити, але німці кажуть їм відробляти податки при будові аеродромів і військових доріг.

В Чехословаччині ще до того не дійшло, але як німці ще побудуть там якийсь час, то чехи також не будуть мати чим податки платити.

З ЖИТТЯ ГРОМАД І ОРГАНІЗАЦІЙ

БОФАЛО, Н. Й.

Поклик до Манифестації „Я Американець".

В неділю, 16. травня відбудеться в Мемоpiел Гол Велика Манифестація „Я Американець". Приготування до цієї Манифестації роблять ріжні організації ріжних національностей.

Українці, під проводом Українського Центрального Комітету, беремо участь разом з іншими національностями. Тому взиваємо всі наші організації, як місцеві так позамісцеві, взяти якнайчисленнішу участь. Заповідається велика програма з музикою, співами, танцями і т. п.

Укр. Центр. Комітет, робить старання, щоб українці як цілі і добрі горожани, нашої країни сповнили свій патріотичний обовязок, беручи громадну участь у цій Великій Манифестації. Ми певні, що кожний українець і українка, візьме в ній участь.

За Укр. Центр. Комітет:
о. Іван Жук, голова;
П. Товкач, секретар.

ЛАТРОБ, ПА.

Свято Службового Прапору.

Дня 2. травня ц. р. вбдулося в нашій громаді посвячення Службового Прапора для наших хлопців, що тепер служать в американській армії і фльоті.

Посвячення доконав о. Маланяк з Джанставн в асисті місцевого пароха та доокольних священиків. В цьому святі взяли теж участь ветерани першої світової війни як теж банда з вищої місцевої школи. Маси народу заповнили церкву та вулиці кругом церкви. Почесну книгу імен започаткувала пані Хохла, членкиня 303 від. У. Н. Союзу, котра має чотирьох синів в армії. Їй помагали пані Анна Релик та Параня Поповняк, котрі мають по трьох синів у війську.

Пані Хохла остає тепер почесною мамою нашої парохії.

До зібраних промовив секретар 61. відділу У. Н. Союзу, гром. А. Скубяк. В своїй промові, як представник парохії, він зазначив, що хоч наша громада мала, всеж таки дала нашій армії і фльоті 98 хлопців.

Промовляв теж представник місцевої американської преси та представник Американського Леґіону.

Доктор Лехман, член 61. від. У. Н. С., в гарній промові заявив, що він гордиться своїм українським походженням, бо всі українці — це льояльні горожани нашої держави.

Цю льояльність вони засвідчують кровю нашої молоди, купном державних воєнних бондів та допомогою усім державним установам.

Про це наше свято широко писала місцева преса.

А. Скубяк.

ЛИСТУВАННЯ РЕДАКЦІЇ

Подаючи до газети заклики в справі ріжних манифестацій памятаймо, що треба теж подати платне оголошення. Це теж „патріотичний обовязок" підтримувати свою пресу, особливо ще в такому випадку, коли її видається за ціну, що є така сама як була тому 23 роки.

ХТО Є ВИНАХІДНИКОМ?

Думка людини працює безупинно серед книг та апаратів. Праццює день і ніч, і творить новий промисл, стає зародком нової індустрії. Дещо хрому, доданого до заліза, робить його 10 разів відпорнішим, природний шовк заступається дешевим шувчним шовком, зробленим із відпадків дерева; через відповідне препарування камяного вугілля видобувається з нього бензину й дорогі олії, і т. д., і т. д.

І ось у цій добі умовин перегонів цілком зрозуміло, що часто лунає питання: Хто є винахідником? Хто є винахідником радія? електричної музики? звукового кіна? підводних човнів? самоходів? нових лєкопадів? нових систем? нових метод праці? Але на жаль дуже й дуже рідко вдається відповісти на ці питання. Бо майже кожний винахід, хочби геніяльно простий, стоїть у тісному звязку з цілою низкою попередних винаходів, з яких власне витворився цей останній винахід. Очевидно є винахід, коли винахід не має „предків", як ось фонограф Едісона. Але це виїмки, дуже рідкі виїмки, що не даються підпорядкувати під правило послідовности розвитку людської думки.

Добрим прикладом цього правила може бути паровий двигун. Хто винайшов парову машину? скажемо: Джеймс Ват! Але розглянувшися близче в історії розвитку парової машини, читач набере що раз більше сумнівів щодо свого твердження, врешті прийде до переконання, що Ват улiпшив лише парову машину. Зате про силу пари знав уже Арестотель і хоч протягом століть ніхто цим не займався — думка не згинула; прийшли часи, коли людина працювала в інших напрямах, а водяна пара мусіла чекати часу, коли збіг обставин знову пригадає людині її робочу силу. У XVII. в. починаються праці над парою. Методи досліду не позволяли тоді на практичні досліди, але кілька гарних думок з цього часу опинилися на папері. Цікаво, що дослідники розпочали праці над парою в одному часі рівночасно в ріжних краях і закутиних культурної Европи, але через недостачу відповідних засобів комунікації нічого про себе не знали: Франція й Італія це краї, де повстали перші описи парової машини; правда вони мало ріжнилися від таких описів з римських часів. Але тоді Деніс Папін пригадує дослідникам свій котел, питання практичного приложення робочої сили пари стає завданням усіх дослідників, і вже в 1705 р. маємо перші американські патенти парових машин. Від цього часу уплиає ще добрих 3/4 століття, заки велика міжнародня праця над паровою машиною дала позитивні практичні висліди. Хто є винахідником парової машини? Отже питання, яке остає без відповіди.

Коли глянемо до якої небудь енциклопедії під словом „бальон", найдемо, що винахідниками були браття Монгольфіє. Брати Монгольфіє — це щасливці, які дісталися до історії техніки як винахідники бальону. Бо сам помисл — річ дуже давня. Маємо позитивні відомости про перший бальон з р. 350 перед Хр. У 1300 р. по Христі в далекім Китаю випускаються барвні бальони, наповнені гарячим повітрям для забави публики підчас народніх свят — і це не було ніякою новиною для китайців. З Европи не маємо з цього часу ніяких вісток про бальони, але 200 літ пізніше Леонардо да Вінчі дає нам свої геніяльні думки, де наново виринає ідея літання. В 1709 р. португальський монах Ґуцман підноситься на бальоні, на жаль з смертельним вислідом, а щойно 75 літ пізніше зявися бальон братів Монгольфіє з трьома історичними пасажирами: овечкою, когутом і качкою. Брати Монгольфіє оперлись свої досліди на творі англійця Престлея „Про ріжні роди повітря". Про попередників забулося, сотки дослідників, що свої пробу оплачували життям, викреслено з памяти, а зате, наука чи політичний інтерес вигнули імена Монгольфіє як винахідників бальону.

А телефон? Перший німець Райс, що видумав щось в роді телефону без електричного току; при помочі цього апарату вже з 200 метрів не було чути ні слова. 15 літ пізніше Ґрагом Бел, винаходить перший можливий до вжитку телефон і патентує його на 2 години вчасніше від американця Ґрея. Хто перший винайшов телефон? Той, хто перший почав працю, чи той, хто скорше скінчив її, чи той, хто скорше опатентував винахід? Правдо винахідником стає той, хто перший вніс патент. Але в дійсності? Вічною тайною остане це питання так, як тайною є, хто перший винайшов електричну жарівку. Мала дитина знає, що винахідником був Едісон, — але скільки попередників мав він, скільки людей працювало над тим, щоби дати людині електричне світло? Хто це може докладно знати? Едісон, як і Монгольфіє й інші, виграв на перегонах праці. Світ узнає його за винахідника, Молейнс, Ґебель, Штар, Свен — це імена попередників, що зникли, наче їх ніколи не було.

Хто був винахідником кравецької машини? Вайзентал, Сент, Тімоніє, Юнт, чи звісний сьогодні Сінґер?

Хто винайшов проміні Рентґена? Рентґен, чи низка попередників із славним українським ученим Пулюєм на чолі?

Хто винайшов кінову фільму? Англійці кажуть, що Мірбрідж, німці — Местер, французи — Люмієр, а американці, що їхній Едісон. А скільки імен назавжди загинуло для історії?

Історія будови авта має теж численних дослідників. 1769 француз Кіньо будує перше парове авто, але майже рівночасно американець Евенс теж показує перший паровий віз, що дійсно порушається. Висміяний сучасною публикою каже памятні слова: „Прийде час, коли від міста до міста будуть їздити возами-машинами так швидко, як швидко літають птахи, 15—20 миль на годину. Подорожний, що рано виїде з Вашинґтону, зїсть обід у Філядельфії, а вечерю в Ню Йорку". Перший нещасливий випадок переїхання пішеходця викликав обурення суспільности й потягнув за цим два розпорядження влади, які на довго здержали розвиток авт. Перше — це заборона швидкої їзди (не швидше як яких пять миль на годину), а друге (виглядає на гумориску), щоби перед кожним паровим автом біг чоловік з червоною хоругвою і накликував до уваги. А проте невдовзі повстають перші бензинові вози звязані з іменами Кобеля, Даймлера, Бенца й ін.

А врешті звукова фільма? Едісон, Фоґт, Енґель, Бройзіґ та ін. мають право до назви винахідника. Знаємо, що звукова фільма далеко ще не така, як повинна бути. І сьогодні працює над нею велика кількість безіменних.

Важко сказати сьогодні, хто є винахідником того чи іншого твору. Важко сказати навіть, котра нація видала людей, які створили новий твір. Бо право до досліду й творчої думки має кожний, і щасливим є той, котрого імя звязує наука з винаходом, що принесли новий поступ у розвитку усуспільнення людини.

ДОБРІ НОВИНИ З ОФІСУ АДМІНІСТРАТОРА ЦІН.

ВАШИНГТОН. — Уряд адміністратора цін зарядив; що дітям можна дати додаткові купони на черевики, коли родичі внесуть прохання до місцевих бюр цього уряду.

Рівнож ходять слухи, що ціни на горівку будуть обниженні з малими змінами до цін з березня 1942.

З МИНУЛОГО УКРАЇНСЬКОЇ КНИЖКИ

(Докінчення)

Мова книжок.

Спершу церковно-словянська мова цих книжок згодом набирає щораз більше прикмет народньої й виробилася у своєрідну українську літературну мову, так що звявилася потреба в словянсько-українському словнику; його й зладив у першій чверті XVII. в. Памва Беринда. Книжку у нас любили, і як колись рукописи так тепер друковані книги прикрашували ріжними малюнками, орнаментами, заставками, кінцівками; розмальовували початкові букви, друкували на переміну чорними й червоними рядками, тощо. І це зустрічаємо не тільки у дорогих виданнях, а й звичайних, навіть у підручниках. Тільки вже малювали не руками, а навчилися робити кліші, спочатку з дерева, а далі й з міди.

Кохалися в дорогоцінних оправах, особливо для дорожчих видань: тут зустрічаємо й шкіру, натягнену на дерево, й оксамити та інші дорогі тканини; прикраси з золота, срібла та емалі; ковані угли для книжок і металеві ніжки до тяжких томів; образки емальовані, витиснені — орнаменти й цілі малюнки та прикраси з дорогого каміння. Такі дорогі книжки ховали у шкуратяні футерали і брали на ланцюги. Розвинулися цілі кадри малярів, різьбарів, ритівників, серед яких стрічалося чимало талановитих мистців, що їм завдячуємо творення українського національного мистецтва.

Дбали також про поліпшення друку, щоб книжка виходила без помилок. Працюють над удосконаленням черенок, яких уживали кілька родів — був шрифт кирилівський, словянський, світський і грецький. Витворився навіть стилевий український шрифт, так званий „почаївський" — курсивний, що нагадує письмо XVII—XVIII. в. Від половини XVIII. віку появляються друкарні з „гражданським" шрифтом для вжитку граматик, букварів, псалтирів та ін. церковно-навчальних книжок.

Були вже й бібліотеки (книгозбірні). Перші з них зустрічаються вже у XVII. в., при церковних братствах, манастирях і школах — це громадські. Найбільші з них: Лаврська, а ще більша і незвичайно цінна 10,000-томова Київської Академії. (Згоріла у 1780 р.). Були й приватні книгозбірні. Цікаві з них особливо ці: митрополита Петра Могили — 2,300 том., Теофана Прокоповича — 4,000 томів і досить численна та чудово оправлена Степана Яворського. Він навіть написав перед смертю „Елегію до бібліотеки", в котрій у зворушливих словах прощається з нею, немов із найкращим приятелем.

Гетьман К. Розумовський мав теж велику бібліотеку, з книжок ріжними мовами.

Освіта й книжність.

На Україні в цих часах находить собі широке признання в усіх шарах суспільства. Історик М. Грушевський у своїй „Історії України" говорить, що 1615 р. при заснованні київського братства до нього записалося відраву „безчисленно" народу всякого стану: місцевого духовенства, української шляхти й міщанства. Більше того: вписався сам гетьман війська Запорозького Петро Конашевич-Сагайдачний з усім козацтвом. Цим військо козацьке перебрало на себе опіку й оборону братства а з ним і цілої української справи.

Далі, гетьман Іван Виговський, складаючи „Гадяцькі пакти" з Польщею у 1658 р., не забув у них і про право вільного розвитку шкіл і друкарень на Україні. А на переломі XVII—XVIII. в. найбільшим меценатом культурно-освітньої справи, як відомо, був гетьман Іван Мазепа.

Засів, кинений освітніми гуртками й братствами, найшов собі вдячний ґрунт на українській землі і швидко дав буйний культурний розквіт, що позначився вже в половині XVII. в. могутніми науковими огнищами в Острозі, Львові, Києві, як славна Острозька Академія, а опісля Київська, львівська Ставропігія, тощо. Ці наукові осередки, що мали власні друкарні, гуртували коло себе визначних українських письменників і вчених, котрі вславилися далеко за межами рідної землі, а багато з них перенесло нашу буйну культуру в темну ще тоді Московщину. Слід на цім місці з пошаною згадати бодай деякі з тих славних і незабутніх імен XVI—XVII. віків. Ось вони: блискучий публіцист Іван Вишенський, далі вчені: Мелетій Смотрицький, Степан Зизаній, Захарія Копистенський, Кирило Транквіліон - Ставровецький, Памва Беринда, Петро Могила, Йоанікій Галятовський, Лазар Баранович, Йоанікій Ґізель, Степан Яворський, Т. Прокопович, Дмитро Туптало - Ростовський і багато, багато інших.

Зміст книжок.

У добу козаччини й гетьманщини (XVII. і XVIII. вв.) зміст книжок належав, розуміється, від умов того часу, його національно-культурних і релігійних потреб; тут була й духовна література, й полемічна, і наукова (переважно фільольогічна та історична) вершовані драми, — новий набуток цієї доби — й вірші духовні та світські. Позначався напрям народницької літератури в творах. І. Вишенського й дальших авторів; особливо в часах перед Хмельниччиною повстає ціла література, що оплакує злидні й біду народню. Теми музичні теж находять своїх творців.

Історичні джерела, не тільки свої, а що найцінніше й чужі, дають характеристику культурного стану тодішньої України. Так, чужинець Павло Алепський, що супроводив патріярха Антіохійського в його подорожі до Москви і переїздив через Україну 1653 р., ось говорить про наш край і людей: „...люди вчені, кохаються в науках та законах, вони гарні знавці риторики, льоґіки і всякої фільософії. У них там розглядають всякі поважні питання, що потребують досліду. Починаючи від Рашкова, по всій козацькій землі дивний та гарний факт спостерегли ми: всі вони з малим виїмком, грамотні, навіть більшість їх жінок та дочок уміють читати й знають порядок служб церковних та церковні співи, священики навчають сиріт і не дають їм тинятися неуками по вулицях". І далі: „А у Києві є сила дуже гарних козацьких малярів, великих знавців свого діла, що вживають усяких хитрощів та розумних видадок, аби зняти правдиві портрети з людського обличчя". (Огієнко, „Українська культура").

Учені росіяни XIX. в., вивчаючи мову й культуру свого народу, прийшли шляхом порівняних дослідів до висновка, що вже у половині XVII. віку українська культура сильно відбилася на сучасній їй московській, яка значно остала позаду в свойому розвитку. Впливи ці були ріжносторонні й позначилися не тільки на культурі духовій, але й на ремеслі, будівництві, тощо. Ці впливи ширилися і зміцнялися доходячи вершка свого в XVIII. віку. Українці занесли до Московщини свою пісню, музику, театр, малярство, книжну мову і навіть правопис (через впливи граматики Смотрицького). Українські учителі занесли сюди свою педаґоґічну систему. Як знавці чужих мов — українці були в Московщині першими перекладчиками творів західньоевропейської літератури. А на друкарському мистецтві українські впливи відбилися до найменших подробиць.

Українців, як людей освічених, запрошували до Москви на високі й відповідальні посади, духовні й світські.

Книга зберегла нам згадки про славні діла наших предків, зберегла великі імена борців за кращу долю народу. А читання про ці діла підносить нашого духа й сповняє душу почуттям власної гідности.

ВИТАЮТЬ ГЕРОЯ В РІДНІЙ СТОРОНІ. — Ціла місцевість Су Фолс, Савт Дакота, зібралась, щоби повитати капітана Джозефа Фоса, що зістрілив 26 японських літаків. Бачимо, як переїзджає містом в автомобілі. Побіч нього є його щаслива мати. Передше він працював на фармі.

AMERICAN HEROES
BY LEFF

Lt. Charles Brosokas, of Brooklyn, N. Y., teamed up with another fighting lieutenant in a half-track vehicle at Arcole, Algeria, to hand-grenade his way through two machine gun nests that flanked our line of advance, and then machine gunned all resistance in the town. The enemy withdrew, and our columns advanced. Lieutenant Brosokas was awarded the Distinguished Service Cross.

As our men advance, join their offensive. Buy more War Bonds.

U. S. Treasury Department

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗУ

ШИКАГО, ІЛЛ. — Бр. Рожд. Пресв. Богородиці, від. 259, подає до відома, що збори відбудуться в неділю, 16. травня, в годині 2. пополудні, в салі парохіяльній, 4950 Савт Павліна. Обовязково має прийти кожний член, бо буде обговорена справа Меморіел Дей і панахиди за померлих членів на 20 травня. — В. Горинець, предс.; А. Партика, кас.; І. Побуцький, секр.

ГЕМТРАМК, МІШ. — Відділ 20 повідомляє членів, що звичайні місячні збори не відбудуться в неділю, 16. травня, але 23. травня через свято I am American. Взиваємо всіх членів обовязково прийти на призначене місце і взяти участь в поході. Збірне місце, призначене для українців, буде проголошено в місцевій пресі і на радіо. — Й. Крупка, секр.

ОЛИФАНТ, ПА. — Місячні збори Бр. св. Кирила й Методія, від. 86, відбудуться в неділю, 16. травня, зараз по Сл. Божій. Секретар дістав дивіденди-чеки і просить прийти на збори та забрати їх собі. — Секретар.

НЮ ГЕЙВЕН, КОНН. — Збори Тов. Любов, від. 370, відбудуться в неділю, 16. травня, зараз по Сл. Божій, в гали церковній, 127 Парк ул. Просимо всіх членів бути на час і заплатити свою належитість. — М. Сампара, секр.

ЙОНКЕРС, Н. Й. — Тов. Подільська Січ, від. 8, повідомляє, що надзвичайні збори відбудуться в неділю, 16. травня, в годині 2. пополудні, в гали У. Г. Клюбу, 13 Вашинґтон ул. Буде роздача чеків-дивіденди. Просимо членів заплатити $2, які були ухвалені на річних зборах. — В. Комар, предс.; В. Мандзій, секр.

БЕТЛЕГЕМ, ПА. — Збори Бр. св. Димитрія, від. 288, відбудуться в звичайнім місци, в годині 2. пополудні. Уряд просить членів явитися, бо маємо деякі важні справи. Довгуючі члени мають вирівнати свої довги, бо Братство не може далі платити за них. — За уряд: Ю. Заґвоцький, пр.; Д. Мушастий, кас.; А. Данилюк, секр.

ДЖЕРЗІ СИТІ, Н. ДЖ. — Місячні збори Бр. св. Івана Хрестителя, від. 270, відбудуться в суботу, 15. травня, в годині 7:30 ввечір. Просимо всіх членів приходити на збори на означений час. Довгуючих членів просимо вирівнати свої залеглі вкладки, бо в противнім разі будуть суспендовані. — За уряд: М. Косоноцький, предс.; С. Гріца, кас.; М. Пігура, фін. секр.; А. Бесько, рек. секр.

КЛІВЛЕНД, О. — Сестр. Н. З. П. Діви Марії, від. 112, буде мати місячні збори в неділю, 16. травня, зараз по другій Сл. Божій, в гали церковній. Просимо всіх членкиць прийти на час і заплатити свої вкладки. Також пригадуємо довгуючим, щоби вирівнювали свої залеглі довги. — За уряд: Марія Ліска, предс.; Катерина Ґабрівська, фін. секр.; Параня Ризун, кас.; Домінійка Романович, рек. секр.

НЮАРК, Н. ДЖ. — Місячні збори Тов. ім. Михайла Грушевського, від. 219, відбудеться в суботу, 15. травня, в годині 7:30 ввечір, в укр. прав. галі, 675 Савт 19. вул. Обовязком всіх членів є прийти на збори і заплатити свої вкладки. Напоминаємо довгуючих членів, щоби прийшли і вирівнали свій довг, бо в противнім разі можуть бути суспендовані. — Т. Боднар, предс.; М. Соколовський, кас.; А. Мудровський, секр.

СТЕМФОРД, КОНН. — Місячні збори Бр. св. Арх. Михаїла, від. 350, відбудуться в неділю, 16. травня, в годині 5. пополудні, в церковній гали на Ґрінвіч Еве. Просимо всіх членів і членкиць, місцевих і позамісцевих, прийти на час, бо є важні справи до полагодження. Рівнож пригадуємо довгуючим членам, щоби вирівнали свої залеглі місячні вкладки, бо піврічні збори зближають, то треба дати звіт за тих 6 місяців. — В. Карий, предс.; В. Блащук, кас.; І. Михайлишин, секр.

ДЖЕРЗІ СИТІ, Н. ДЖ. — Місячні збори Тов. Укр. Січ, від. 170, відбудуться в неділю, 16. травня, в годині 6. ввечір, в У. Н. Домі, 181-183 Фліт ул. Просимо всіх членів прийти на збори, бо є важні справи до полагодження. Рівнож просимо заплатити свої вкладки до У. Н. Союзу і до Тов. Січи, бо в противнім разі довгуючі члени будуть суспендовані. Прошу старших членів, коли маєте знайомі родини, що ще неналежать до У. Н. Союзу, повідомити секретаря, а він зайде до тих родин і дасть їм ближчі пояснення щодо грамот-полис в У. Н. Союзі. Сповнім свій обовязок у 50-літній ювилей Батька-Союзу і постараймося приєднати якнайбільше нових членів. — Т. Наконечний, фін. секр., 16 Sanford Pl., Jersey City, N. J.

ПРОВІДЕНС, Р. АЙ. — Збори відділу 177 відбудуться в неділю, 16. травня, в год. 1. пополудні. Прошу членів місцевих і позамісцевих прибути на час і платити свій розмет там, не відбуваються збори, 18 Fillgrem St. — С. Саска, секр.

РАНКІН, ПА. — Бр. св. Григорія, від. 24, подає до відома своїм членам, що звичайні збори відбудуться 16. травня, під ч. 231 — 2. вул., в годині 3. пополудні. Ззбори перенесено звід ч. 344 до 231. Просимо прийти на означений час. Кожний член дістане чек на дивіденду. Також є важні справи до полагодження. Хто ще не вписав своїх дітей до У. Н. Союзу, то прошу вписати на цих зборах. — За уряд: Микола Щур, секр.

ВІЛКС-БЕРІ, ПА. — Місячні збори Бр. св. О. Николая, від. 99, відбудуться в неділю, 16. травня, зараз по Сл. Божій, в гали церковній. Просимо всіх членів прийти і заплатити свої місячні вкладки. — П. Герман, секр.

ТАВТОН, МАСС. — Місячні збори Тов. ім. Т. Шевченка, від. 122, відбудуться в Товариськім Домі, 14 Мейпл Еве., 16. травня, в годині 2. пополудні. Просимо всіх членів і членкиць прийти на збори, бо приявність усіх конечна. Просимо делеґата нашого відділу прийти на збори. Контр. комісія має явитись в годині 12., щоби переглянути книги Тов. Хто з членів не прийде на збори підлягає карі 1 дол., а урядник і делеґат 5 дол. — За уряд: В. Проницький, предс.; Х. Салата, кас.; І. Давидчук, секр.

ФІНСЬКІ ЮНІЇ ЗА СЕПАРАТНИЙ МИР.

Фінські робітничі юнії видали заяву, в котрій закликають фінський уряд погодитися з Росією, бо, мовляв зірвання дипльоматичних зносин з Америкою було би для Фінляндії руїною. Заклик каже, що Фінляндія не може себе ізолювати від Росії.

ВУНСАКЕТ, Р. АЙ. — Місячні збори Тов. Запорозька Січ, від. 206, відбудуться в суботу, 15. травня, в церковній салі, 74 Геррис Еве., в годині 5:30 ввечір точно. Просимо всіх членів прийти на ці збори, бо будуть важні справи до полагодження. Члени, що ще не подали рахунку за яку суму закупили воєнних бондів, просимо, щоби на цих зборах цю справу закінчили. На цих зборах буде приявний повний уряд. — О. Косюк, предс.; І. Кокольський, секр.

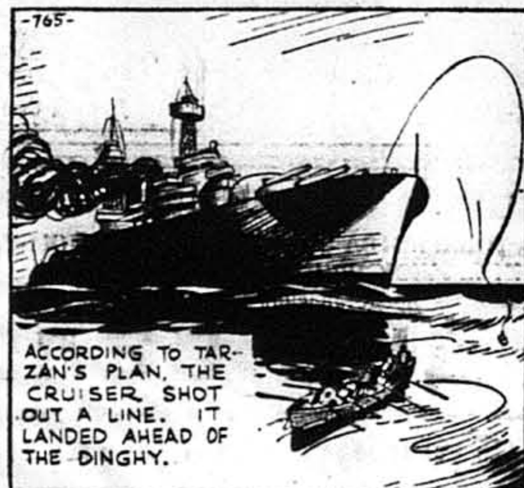
АЛЕНТАВН, ПА. — Бр. св. Арх. Михаїла, від. 147, повідомляє всіх своїх членів, що місячні збори відбудуться в неділю, 16. травня, в гали парохіяльній, 803 Фронт Стр., в 2. годині пополудні. Просимо членів прийти на означений час. Довгуючі члени повинні сплачувати свої старі довги, бо тепер кожний може сплатити свій довг і мати спокій. Довгуючі члени, коли не заплатять своїх вкладок на час, будуть суспендовані. — За уряд: Й. Матковський, предс.; І. Рудакевич, кас.; І. Федорак, секр.

НЮ ЙОРК, Н. Й. — Місячні збори Тов. Зоря, від. 69, відбудуться в суботу, 15. травня, в 8. год. ввечір, в парохіяльній гали, 217 Іст 6. вул. Просимо всіх членів прийти на збори і забрати чеки-дивіденду від У. Н. Союзу. — М. Ликтей, секр.

РОЧЕСТЕР, Н. Й. — Бр. св. Йосафата, від. 217, подає до відома всім своїм членам, що місячні зборе відбудуться в неділю, 16. травня, в годині 2. пополудні, в гали парохіяльній. Просимо членів прийти в означений час, бо є важні справи до вирішення. — М. Яцула, предс.; П. Паснак, кас.; А. Іванів, секр.

ПАСЕЙК, Н ДЖ. — Місячні збори Тов. ім. Тараса Шевченка, від. 42, відбудуться в неділю, 16. травня, в годині 2. пополудні, в льокали У. Н. Дому, 237 Гови Еве. Просимо всіх членів і членкиць прийти на ці збори, бо будемо роздавати дивіденду за минулий рік. Позамісцевих членів просимо подати точні адреси. — П. Головачук, секр.

ТАРЗАН, ч. 765. Очайдушні шанси.

Згідно з пляном Тарзана, кружляк викинув линву. Вона впала в воду перед човном.

Тарзан вчепився ногами веслової лавки і, як линва проходила мимо, схопив її.

Звичайного чоловіка сила корабля могла би розірвати, але Тарзан задержав линву своїми залізними мязнями.

Наконець він привязав линву до човна й нею притягнено човен до корабля.